

Ramka ekspercka 30. Adam Biela: *Nauka pracy i przedsiębiorczości dla polskiej młodzieży*

Adam Biela, filozof, psycholog, doradca zawodowy – autor kilku-dziesięciu publikacji na temat poradnictwa zawodowego, współorganizator i opiekun Szkolnego Ośrodka Kariery

Nauka pracy i przedsiębiorczości dla polskiej młodzieży, czyli o niezrealizowanych jeszcze projektach legislacyjnych dotyczących doradztwa zawodowego oraz warunków pracy absolwentów szkół ponadgimnazjalnych i wyższych

Jaki jest stan bezrobocia młodzieży w Polsce i krajach Unii Europejskiej? Jak wynika z danych Eurostatu w krajach Unii Europejskiej w 2015 roku było 4,6 miliona młodych osób bez pracy. Problem bezrobocia dotyczy w szczególności osób młodych w wieku od 18 do 24 roku życia. Mimo że odsetek bezrobotnych w UE spadł w tej grupie osób o 1,6 proc. w stosunku do roku poprzedniego, to nadal jest wyższy od średniej ogólnej stopy bezrobocia i obecnie wynosi 20,4 proc., co oznacza, że w całej UE bez pracy jest ponad 4,6 miliona osób przed 25tym rokiem życia. Problem ze znalezieniem pracy przez młodych w najmniejszym stopniu dotyka Niemcy (7 proc.), Maltę (8,7 proc.) i Estonię (9,5 proc.), a w największym: Grecję (51,8 proc. w maju 2015), Hiszpanię (48,6 proc.), Chorwację i Włochy (powyżej 40 proc.).

Formalnie rzecz biorąc w Polsce, według Eurostatu, odsetek młodych bezrobotnych w lipcu 2015 roku – wyniósł 20,1 proc. i był niższy niż lipcu 2014 roku o 3,8 pkt proc. Niestety, problem bezrobocia młodzieży w Polsce nie jest marginalny. Stan ten wygląda jeszcze bardziej optymistycznie, gdy porównamy powyższe dane z oficjalnymi statystykami Eurostatu z 2005 roku, gdy aż 37,7% ogółu polskiej młodzieży, która nie uczęszczając już do szkół (tzn. będąc po szkole średniej, zawodowej lub wyższej) nie znajdowała nigdzie stałego zatrudnienia zarobkowego w Polsce. Statystyki aktualnego stanu bezrobocia młodzieży w Polsce nie mówią jednak o tym, że statystyki te z roku na rok poprawiają się, m.in. dlatego, że rokrocznie emigruje z Polski dziesiątki lub nawet setki tysięcy absolwentów polskich szkół zawodowych, średnich i wyższych w poszukiwaniu zatrudnienia za granicą, głównie w Wielkiej Brytanii oraz Irlandii, gdzie populację młodzieży polskiej szacuje się na ponad 2,5 mln osób. Taką sytuację polskiej młodzieży można określić jako sygnał stanu alarmowego dla bezpieczeństwa i przyszłości państwa. Sygnał ten musi wyzwolić wysiłek intelektualny, wolę współpracy i działania wszystkich zdrowych odłamów społeczeństwa polskiego w kierunku opracowania strategii politycznych, społecznych i gospodarczych, które zapewnią pracę polskiej młodzieży w wieku 18 – 25 lat.

W sytuacji otwarcia się rynku pracy w Unii Europejskiej można mówić o trzech kierunkach poszukiwania rozwiązań dla problemów bezrobocia polskiej młodzieży: 1) zachęcanie polskiej młodzieży do poszukiwania pracy w krajach Unii Europejskiej; 2) stworzenie systemu zatrudnienia młodzieży w Polsce; 3) stworzenie lokalnej i regionalnej infrastruktury przedsiębiorczości dla polskiej młodzieży uczącej się, studentów oraz absolwentów szkół, którzy zechcą podjąć przedsiębiorczość jako alternatywę w swoim rozwoju kariery zawodowej.

Rozważmy obecnie skuteczność tych strategii rozwiązania problemu bezrobocia polskiej młodzieży, biorąc pod uwagę ich konsekwencje dla polskiej gospodarki, dla stabilności i przyszłości państwa polskiego oraz ich wielowymiarowe konsekwencje dla młodzieży polskiej.

Wymiar państwowotwórczy emigracji polskiej młodzieży

Przeprowadzimy obecnie analizę mocnych i słabych stron (tzw. SWOT) emigracji polskiej młodzieży w poszukiwaniu pracy jako strategii rozwiązania problemu bezrobocia młodzieży w Polsce.

Mocne strony

Stała praca zawodowa młodego emigranta stanowi podstawę jego decyzji dotyczącej: 1) pozostania na emigracji albo też 2) powrotu do kraju po ustalonym okresie funkcjonowania zawodowego. W przypadku podjęcia decyzji stałej emigracji, jego praca w kraju osiedlenia jest podstawą podwyższania dobrobytu tego kraju. Kraj pochodzenia może wówczas liczyć tylko na sporadyczne korzyści pośrednie typu: pomoc emigranta dla krewnych zamieszkałych w kraju, przyjazdy rodzinne lub urlopowe emigranta do kraju, ewentualne ułatwienia w kontaktach emigranta z Polską jako pośrednika w działalności biznesowej (zwłaszcza w zakresie małego biznesu).

Znaczne korzyści gospodarcze może natomiast odnieść Polska w przypadku, gdy emigrant po kilku lub kilkunastu latach zdecyduje się powrócić do kraju wraz z dorobkiem kapitałowym uzyskanym za swoją pracę. Wówczas pozytywną konsekwencją dla kraju o charakterze państwotwórczym jest nie tylko przywieziony do Polski kapitał, który może zostać zainwestowany w polską gospodarkę, lecz o wiele większą wartość ma wtedy jego doświadczenie zawodowe zdobyte za granicą w zakresie nowych technologii, organizacji i zarządzania biznesem oraz w przedsiębiorczości w warunkach gospodarki rynkowej kraju zamieszkania przez lata pracy na emigracji. Zdobyte doświadczenie za granicą obejmuje również znajomość języka obcego zdobyta w kraju osiedlenia, znajomość norm, zasad i standardów pracy, kultury organizacyjnej oraz klimatu organizacyjnego z kraju o rozwiniętej infrastrukturze gospodarki rynkowej. Efektem takich „powrotów do gniazda” może być powstanie w Polsce nowych firm, inicjatyw gospodarczych, które nawiązują nie tylko partnerski kontakt na rynku polskim, lecz są zdolne do funkcjonowania z powodzeniem na rynkach zagranicznych. Firmy te będą zatrudniały nie tylko polskich pracowników w Polsce, lecz będą potrafiły wchodzić w efektywne powiązania kooperacyjne zarówno z polskimi podmiotami gospodarczymi, jak i z zagranicznymi.

Słabe strony

Wyjazdy młodych ludzi za granicę w poszukiwaniu pracy zarobkowej obfitują, niestety bardzo często w negatywne konsekwencje społeczne dla więzi z najbliższymi. Dłuższy pobyt za granicą w celach zarobkowych jednego ze współmałżonków tylko rzadko kiedy nie prowadzi do pogłębiających się kryzysów małżeńskich. Skutkiem ich są coraz częstsze rozpady małżeństw wraz ze wszystkimi tego negatywnymi konsekwencjami dla dzieci. Od strony psychologicznej każdy dłuższy pobyt jednego z rodziców za granicą w celach zarobkowych, to problem faktycznej nieobecności ojca lub matki na co dzień w rodzinie. Oznacza to trudne do oceny szkody społeczne w rodzinie wynikające z konieczności wychowywania dzieci tylko przez jednego z rodziców lub przez dziadków. Tak więc praca za granicą ojca lub matki, to kompleks poważnych problemów wychowawczych z dziećmi wynikających z braku wzorca nieobecnego rodzica i z jego faktycznego braku udziału w roli wychowawczej.

Ponadto, praca za granicą jednego ze współmałżonków związana jest z uleganiem przez niego różnym negatywnym zjawiskom w kraju pracy zarobkowej. Jednym z nich jest nasilające się zjawisko wykorzystywania seksualnego, zwłaszcza pracujących za granicą kobiet. Do innych negatywnych zjawisk społecznych, którym ulegają młodzi ludzie z Polski to przejmowanie negatywnych wzorców kulturowych, standardów zachowania, które są obce zwyczajom i tradycji polskiej. Zjawisko to prowadzi do zaburzenia identyfikacji kulturowej i etnicznej polskich emigrantów zarobkowych oraz konfliktów na tym tle z ich środowiskiem lokalnym i regionalnym w Polsce. Jednym z takich pól konfliktorodnych mogą być standardy i zwyczaje religijne w Polsce i w kraju emigracji zarobkowej.

Masowe wyjazdy za granicę absolwentów szkół w celu poszukiwania stałej pracy zawodowej nie mogą być korzystne dla Polski z następujących powodów:

- Za granicę wyjeżdżają młodzi, dobrze wykształceni przez polskie szkoły średnie i wyższe ludzie, których inwencyjność i motywacja pracy powinna zasilić raczej polską gospodarkę niż kraju, gdzie uzyskują oni pracę zarobkową.
- Liczne wyjazdy młodych absolwentów polskich szkół do pracy za granicą przyczyniają się ewidentnie do deprecjacji kapitału ludzkiego oraz intelektualnego w Polsce.

- Praca młodych Polek i Polaków za granicą na masową skalę przyczynia się do wzrostu zasobności budżetu państwa krajów, które dają im pracę (m.in. z tytułu podatku dochodowego od osób fizycznych, który jest płacony w kraju emigracji) i jednocześnie powoduje zubożenie polskich finansów publicznych (państwo polskie poniosło wydatek na wykształcenie każdego absolwenta, zaś ten nie zwraca żadnych środków, gdyż nawet podatek dochodowy z jego comiesięcznych zarobków nie jest odprowadzany do budżetu państwa w Polsce, lecz w kraju, który dał mu zatrudnienie).

- Z dotychczasowych doświadczeń z wyjazdów zagranicznych wynika, iż tylko około 30-40% młodych ludzi przyjeżdża z powrotem do Polski po okresowym pobycie zawodowym i zarobkowym. Tendencja ta jest bardzo niekorzystna z punktu widzenia makroekonomicznego (m.in. może to grozić rozchwianiem systemu zdrowotnego i emerytalnego).

- W wyniku pracy licznych absolwentów polskich szkół średnich i wyższych za granicą, powstaje w skali makroekonomicznej krajów zatrudniających ich, pokaźna wartość dodana, podczas gdy w Polsce będziemy notowali coraz większe wskaźniki stagnacji gospodarczej.

- Masowe wyjazdy absolwentów polskich szkół za granicę w celu poszukiwania pracy zarobkowej przyczynia się niewątpliwie do niekorzystnych dla państwa polskiego zmian demograficznych. Przewidywaną konsekwencją jest m.in. dalsza wyraźna zmiana wzorca płodności i spadek natężenia urodzeń, zwłaszcza w młodszych grupach wieku rozrodczego. Jest to ściśle związane m.in. z formowaniem się i rozpadem rodzin oraz gospodarstw domowych w związku z narastającymi wyjazdami zagranicznymi młodych ludzi za pracą. Zmniejsza się skłonność wśród młodego pokolenia do zawierania związków małżeńskich. Decyzje dotyczące małżeństwa są odkładane w czasie lub zaniechane. W Polsce zdecydowana większość dzieci (ponad 80%) rodzi się w związkach małżeńskich. Tak więc mniejsza skłonność do zawierania pierwszych związków małżeńskich stanowi jedną z istotnych przyczyn malejącej liczby urodzeń. Te niekorzystne procesy demograficzne mogą się przełożyć na konkretne problemy makroekonomiczne Polski, takie jak zachwianie się z trudem budowanego systemu emerytalnego, którego tzw. I-szy filar zakłada solidarność pokoleniową; bez pracy młodego pokolenia nie będzie emerytur dla starszego pokolenia (patrz: materiały I-szego Kongresu Demograficznego w Polsce).

Z przedstawionej analizy mocnych i słabych stron strategii emigracyjnej jako sposobu rozwiązania problemów bezrobocia młodzieży kończącej szkoły wyższe w Polsce, można mieć wyrobiony pogląd na ogólny bilans tej strategii. Nie można w sposób tendencyjny mówić tylko o negatywnych konsekwencjach wyjazdów zarobkowych młodzieży, zwłaszcza gdy młodzież ta praktycznie zmuszona jest do takich wyjazdów z uwagi na brak możliwości zatrudnienia w kraju. Dla jakiejś części młodzieży wyjeżdżającej, emigracja za pracą może stanowić szansę życiową. Strategia emigracyjna nie może jednak zostać uznana za państwowotwórczą dla Polski z uwagi na jej negatywne konsekwencje społeczne, gospodarcze i demograficzne dla naszego kraju.

Praca w Polsce dla absolwentów szkół zawodowych, średnich i wyższych

Na pytanie będące tytułem tego opracowania: Jak powstrzymać emigrację polskiej młodzieży w poszukiwaniu pracy?; oraz: Jak uzasadnić racjonalność ekonomiczną, społeczną i psychologiczną masowego kształcenia polskiej młodzieży w kontekście jej masowych wyjazdów za granicę w poszukiwaniu zatrudnienia po uzyskaniu dyplomu ukończenia szkoły średniej lub studiów wyższych? – można odpowiedzieć jednoznacznie tylko w jeden sposób: Należy dla absolwentów polskich szkół stworzyć w Polsce alternatywę wobec wyjazdu zagranicznego w celu znalezienia pracy. Absolwent polskiej szkoły zawodowej, średniej i wyższej winien mieć stworzony system umożliwiający mu podjęcie pracy pełnoetatowej w Polsce. W tym celu Senacka Komisja Nauki, Edukacji i Młodzieży zorganizowała w dniu 2 czerwca 2006 roku Konferencję: „Rozwój Systemu Poradnictwa Zawodowego w Polsce Szansą Efektywnego Obniżenia Bezrobocia” – z udziałem senatorów, przedstawicieli resortów odpowiedzialnych za poradnictwo zawodowe, autorytetów zagranicznych z krajów o rozwiniętym systemie poradnictwa zawodowego oraz doradców zawodowych z różnych regionów Polski. W czasie tej konferencji został przede mną przedstawiony projekt ustawy *O nauce pracy i promocji*

zatrudnienia oraz przedsiębiorczości młodzieży. Projekt ten składa się z pięciu następujących rozdziałów: Rozdział I: Program nauki pracy i promocji zatrudnienia młodzieży; Rozdział II: Doradztwo zawodowe i kształtowanie postaw przedsiębiorczości u młodzieży; Rozdział III: Wspieranie przedsiębiorczości młodzieży w zakresie małego i średniego biznesu dającego samozatrudnienie; Rozdział IV: Infrastruktura przedsiębiorczości w społecznościach lokalnych; Rozdział V: Zmiany w niektórych innych ustawach; Rozdział VI: Przepisy przejściowe i końcowe.

Program nauki pracy

Projekt proponuje program nauki pracy w trosce o przyszłość i dobro wspólne naszego kraju, mając na uwadze potencjał twórczy i intelektualny młodego pokolenia oraz potrzebę stworzenia mu warunków łatwiejszego wkroczenia w życie zawodowe. Celem nauki pracy jest umożliwienie absolwentowi, dzięki pełnoetatowemu zatrudnieniu, nabycia podstawowych nawyków umysłowych, wzorów zachowania oraz standardów organizacyjnych, ergonomicznych, gospodarczych, etycznych i prawnych związanych z wykonywaniem pracy zawodowej.

Program nauki pracy obejmuje: zatrudnienie osoby uprawnionej na czas nie krótszy niż 2 lata w pełnym wymiarze czasu pracy oraz zwrot pracodawcy części kosztów osobowych odpowiadającej poniesionej przez pracodawcę składce na ubezpieczenie emerytalne, rentowe i wypadkowe za zatrudnionego. Skierowany jest do pracodawców oraz osób uprawnionych, którymi są absolwenci szkół co najmniej ponadgimnazjalnych, znajdujących się na terenie Polski, którzy nie kontynuują dalszej nauki w systemie dziennym, ukończyli 18 lat i w dniu objęcia programem nie ukończyli 28 roku życia.

Pracodawca w ramach programu nauki pracy zawiera z osobą uprawnioną umowę o pracę na czas nie krótszy niż 2 lata, w pełnym wymiarze czasu pracy, za wynagrodzeniem nie mniejszym niż minimalne wynagrodzenie za pracę. Za pierwszy rok zatrudnienia osoby uprawnionej, zwrotowi podlega 100% kwoty składek na ubezpieczenie emerytalne, rentowe i wypadkowe opłaconych za zatrudnionego przez pracodawcę.

Za drugi rok zatrudnienia osoby uprawnionej podlega: 1) 75% kwoty składek opłacanych za zatrudnionego przez pracodawcę w okresie pierwszych sześciu miesięcy, 2) 50% kwoty składek opłacanych za zatrudnionego przez pracodawcę w okresie kolejnych sześciu miesięcy zatrudnienia.

W przypadku rozwiązania umowy o pracę zawartej z osobą uprawnioną przed upływem 24 miesiąca zatrudnienia, pracodawca jest obowiązany zwrócić otrzymane środki z tytułu zwrotu opłaconych składek. Pracodawca nie zwraca otrzymanych środków z tytułu opłaconych składek na ubezpieczenie społeczne, jeżeli:

- 1) umowa o pracę zawarta z osobą uprawnioną została rozwiązana, a pracodawca zatrudnił w terminie 1 miesiąca od dnia rozwiązania umowy inną osobę uprawnioną na okres nie krótszy niż 24 miesiące w ramach nauki pracy;
- 2) umowa o pracę z osobą uprawnioną została rozwiązana z powodu ogłoszenia upadłości lub likwidacji pracodawcy;
- 3) umowa o pracę z osobą uprawnioną została rozwiązana przez pracodawcę bez wypowiedzenia z winy pracownika.

Jednak w razie rozwiązania przez pracodawcę umowy o pracę bez wypowiedzenia z winy pracownika, osoba uprawniona nie może zostać ponownie zatrudniona w ramach programu nauki pracy.

Przepisy projektowanej ustawy nie naruszają praw pracowniczych dotychczasowych pracowników. Jeśli pracodawca korzysta z systemu ułatwień gwarantowanych przez państwo w zakresie programu nauki i promocji zatrudnienia młodzieży określone w ustawie, to nie może on zwalniać dotychczasowych pracowników ani w czasie trwania programu nauki pracy ani na trzy miesiące przed dniem rozpoczęcia tego programu. Zakaz zwalniania pracowników nie obejmuje zwolnień z przyczyn jaskrawego naruszenia dyscypliny pracy przez zatrudnionego pracownika.

Jakie są przewidywane skutki finansowe, w tym wydatki z budżetu państwa, związane z realizacją programu nauki pracy proponowanego w ustawie? Odpowiedź na to pytanie

dostarczył GUS w związku z oświadczeniami senatorskimi (znak BPS/DSK-043-63/05; BPS/DSK-043-221/06; BPS/DSK-043-209/06). Z analiz GUS-u wynika, że gdyby w 2006 roku zostali zatrudnieni w ramach programu nauki pracy wszyscy bezrobotni w wieku 18-24 lat (626,1 tys. osób), zakładając iż uzyskaliby co najmniej minimalne wynagrodzenie miesięczne oraz inne warunki określone w projekcie ustawy, to koszty nauki obejmujące refundację pracodawcom z budżetu państwa zapłaconych przez nich składek ubezpieczenia społecznego wynosiłyby 1164 mln zł, zaś w tym samym roku szacunkowe wpływy do budżetu państwa z tytułu pobieranych od pracowników zaliczek na poczet podatku dochodowego od osób fizycznych wynosiłyby 566 mln zł.

Jednak wpływy finansowe z tytułu obowiązkowego ubezpieczenia społecznego opłacanego przez pracowników wynosiłyby 1264 mln zł. Wpływy łączne z tytułu programu nauki pracy młodzieży w 2006 roku wyniosłyby 1830 mln zł. Tak więc łączny wynik finansowy wdrożenia programu nauki pracy w 2006 roku wyniósłby plus 666 mln zł.

Jednak faktycznie budżet państwa uzyskalby w 2006 roku z programu nauki pracy młodzieży nie tylko wpływy rządu 566 mln zł z tytułu podatku od osób fizycznych, lecz również z tytułu większego podatku dochodowego, uiszczanego od firm zatrudniających absolwentów. Większe też byłyby wpływy do budżetu państwa z podatku VAT otrzymywanego z uwagi na większe osiągnięcie gospodarcze wynikające z zatrudnienia w 2006 roku ponad 600 tys. młodych ludzi.

Program nauki pracy zostałby praktycznie sfinansowany z wpływów finansowych wniesionych przez zatrudnioną młodzież z tytułu obowiązkowego ubezpieczenia społecznego wnoszonego przez samą zatrudnioną młodzież: kwota 1264 mln zł. Formalnie jednak kwota ta po zreformowaniu ubezpieczenia społecznego w Polsce nie stanowi dochodu budżetowego. Można jednak powiedzieć, iż stanowi ona element finansów publicznych pozostający w powiązaniu systemowym z budżetem państwa.

Gdyby więc szukać źródeł finansowania kosztów programu nauki pracy młodzieży np. w 2006 roku, czyli refundacji opłaty ubezpieczenia społecznego pracodawcom w kwocie 1164 mln zł, to można wskazać na dwa źródła budżetowe. Pierwszym źródłem finansowania jest kwota przewidywanego wpływu do budżetu państwa z tytułu zaliczek na poczet podatku dochodowego od osób fizycznych, czyli kwota 566 mln zł. Drugim zaś źródłem mogłaby być przewidziana w budżecie państwa na 2006 rok kwota 2100 mln w planie finansowym Funduszu Pracy przeznaczonym właśnie na programy zapobiegania bezrobociu. Nauka pracy młodzieży jest właśnie programem zapobiegania bezrobociu młodzieży w najbardziej właściwym psychologicznie i pedagogicznie okresie, kiedy można mu zapobiec, tj. tuż po ukończeniu szkoły zawodowej, średniej lub wyższej, gdy młodzież oczekuje przejścia z fazy uczenia się w szkole do pracy zawodowej i jest najbardziej chłonna na naukę nawyków i standardów regularnej, uczciwej pracy. Z tej właśnie pozycji może zostać uzupełniona kwota 598 mln zł (1164 – 566 = 598).

Jest jednak oczywiste, że z utworzeniem miejsc pracy dla bezrobotnych wiązą się określone koszty. Do kosztów ekonomicznych należy również dołączyć koszty społeczne i psychologiczne związane z bezrobociem, zwłaszcza długoterminowym. Dlatego też najbardziej efektywnie jest zapobiegać bezrobociu jeszcze przed jego zaistnieniem.

Najtaniej i najbardziej skutecznie w sensie psychologicznym jest właśnie zapobiegać bezrobociu na etapie komunikacji absolwenta szkoły z nauką pracy już w pierwszych miesiącach po ukończeniu przez niego szkoły zawodowej, średniej lub wyższej. Temu celowi służy właśnie przedkładany przeze mnie projekt ustawy o nauce pracy dla absolwentów polskich szkół.

Doradztwo zawodowe i kształtowanie postaw przedsiębiorczości u młodzieży

Istotne znaczenie w zapobieganiu bezrobociu młodzieży w Polsce ma doradztwo zawodowe i kształtowanie postaw przedsiębiorczości młodzieży. Projekt ustawy przewiduje gruntowną reformę nauczania przedsiębiorczości młodzieży już na poziomie gimnazjalnym. W związku z tym Minister właściwy do spraw oświaty i wychowania włączy do szkolnych programów wychowawczych w gimnazjum oraz w klasach szkół ponadgimnazjalnych wszystkich typów cele

dydaktyczne związane z przedsiębiorczością, a w szczególności z kompetencją absolwentów do zakładania małych inicjatyw gospodarczych na lokalnym rynku pracy, dającym im w przyszłości samozatrudnienie. Minister ten, niezwłocznie po wejściu w życie ustawy, dokona modyfikacji podstawy programowej nauczania przedmiotu przygotowanie do aktywnego uczestnictwa w życiu gospodarczym – w gimnazjach, oraz podstawy programowej nauczania przedmiotu przedsiębiorczość – w szkołach ponadgimnazjalnych wszystkich typów: pod kątem przygotowania przyszłych absolwentów tych szkół do inicjowania własnej przedsiębiorczości w zakresie małego biznesu w środowisku lokalnym, dającej im możliwość samozatrudnienia jako alternatywy w stosunku do pracy najemnej. W oparciu o modyfikację podstaw programowych, minister zwróci się do autorów programów nauczania przedsiębiorczości oraz aktywnego uczestnictwa w życiu gospodarczym, z zaleceniem dokonania w nich stosownych zmian, umożliwiających bardziej efektywne osiągnięcie celów dydaktycznych.

Minister oświaty i wychowania wyznaczając również priorytety nadzoru pedagogicznego dla kuratoriów oświaty poleci pierwszoplanowe traktowanie nauczania w zakresie obu przedmiotów podległych sobie szkołach. Projekt ustawy przewiduje ponadto, iż: 1) nauczanie tych przedmiotów można powierzyć tylko nauczycielom, którzy uzyskali odpowiednie przygotowanie w trybie studiów podyplomowych w zakresie przedsiębiorczości albo też uzyskali taką specjalność na studiach w zakresie nauk o zarządzaniu lub ekonomii; 2) nauczanie tych przedmiotów winno być w szkole skoordynowane z nauczaniem innych przedmiotów; 3) do obowiązków nauczyciela tych przedmiotów należy koordynacja w szkole ich nauczania z innymi przedmiotami; 4) ich nauczanie winno być również skoordynowane z doradztwem edukacyjnym i zawodowym dla uczniów w każdej szkole w taki sposób, żeby: a) każdy absolwent gimnazjum miał określony kierunek dalszego kształcenia, zaś b) każdy absolwent szkoły ponadgimnazjalnej miał określony kierunek dalszego kształcenia lub kierunek poszukiwania pracy na rynku nie wykluczając własnej działalności gospodarczej jako samozatrudnienie.

Projekt ustawy przewiduje również, iż minister właściwy do spraw nauki i szkolnictwa wyższego, nie później niż 6 miesięcy od dnia wejścia w życie ustawy, wprowadzi do przedmiotów obowiązkowych minimum programowego na wszystkich kierunkach studiów wszystkich typów uczelni w Polsce przedmiot o nazwie kariera zawodowa i przedsiębiorczość, będzie on nauczany na ostatnim lub przedostatnim roku każdego kierunku studiów.

Celem nauczania tego przedmiotu jest przygotowanie przyszłych absolwentów szkoły wyższej do pracy zawodowej, która w miarę możliwości jest jak najbardziej zgodna z ich przygotowaniem zdobytym na ich uczelni i ukończonym kierunku studiów i winna prowadzić do kreowania nowych miejsc pracy bądź w istniejących podmiotach gospodarczych czy instytucjach, organizacjach bądź też uruchamiać nowe przedsięwzięcia gospodarcze dające samozatrudnienie młodzieży w ich własnym środowisku lokalnym.

Ustawa nakłada na rektora szkoły wyższej obowiązek opracowania, wraz z kadrami nauczającą, doradcami zawodowymi, zarządem studenckim oraz samorządem terytorialnym, program nauczania nauczanego na danym kierunku studiów nowego produktu. Przewiduje się również, iż uczelnia może utworzyć firmę studencką jako spółkę handlową z ograniczoną odpowiedzialnością będącą formą kształcenia przedsiębiorczości na każdym kierunku studiów. Projekt ustawy przewiduje szczegółowe zapisy dotyczące funkcjonowania spółki studenckiej.

Wspieranie przedsiębiorczości młodzieży w kierunku samozatrudnienia

Projekt ustawy zakłada, iż osiągnięte cele kształcenia młodzieży gimnazjalnej, po gimnazjalnej i studenckiej doprowadzi do aktywności absolwentów w postaci zakładania małych i średnich biznesów w ich własnych środowiskach lokalnych dając samozatrudnienie dla ich inicjatorów i ich rówieśników.

Przedsiębiorczość ta będzie wspierana poprzez: 1) udzielanie osobom uprawnionym, czyli absolwentom szkół kredytu przedsiębiorczego na bardzo korzystnych warunkach; 2) stworzenie systemu podatkowego ułatwiającego rozpoczęcie działalności gospodarczej przez młodzież; 3) zwolnienie z opłat rejestrowych w tym i sądowych, jeśli osobami rejestrującymi spółkę są absolwenci szkół; 4) zwolnienie kwot dochodu przywiezionego do Polski z zagranicy

przez młodzież z podatku dochodowego, o ile w okresie nie później niż pół roku od przywozu do Polski zostanie ona przeznaczona na zainwestowanie w działalność gospodarczą w Polsce lub też zostanie przeznaczona na cel budownictwa mieszkaniowego.

Osoba uprawniona, jak przewiduje projekt, może uzyskać kredyt przedsiębiorczy z właściwego miejscowo powiatowego urzędu pracy na rozpoczęcie własnej działalności gospodarczej, w kwocie 10 – 15 tys. zł. Jeśli dwie lub więcej osób uprawnionych chce wspólnie zainicjować działalność gospodarczą, to wówczas każda ze starających się osób może uzyskać kwotę kredytu przedsiębiorczego do 20 tys. zł.

Warunkiem uzyskania kredytu przedsiębiorczego jest: 1) rejestracja osoby uprawnionej w urzędzie pracy jako absolwenta szkoły poszukującego zatrudnienia; 2) przedstawienie przez wnioskującego o kredyt biznes planu przedsięwzięcia.

Schemat wzorcowy takiego biznes planu określa ustawa oraz odpowiednie rozporządzenie ministra pracy. Kredyt przedsiębiorczy wypłaca się ze środków Funduszu Pracy. Urząd Pracy winien udzielić wszelkiej pomocy typu instruktażowo-szkoleniowego w zakresie przygotowania wniosku o kredyt i biznes planu.

Kredyt przedsiębiorczy naliczany jest na warunkach bezprocentowej spłaty w ratach miesięcznych, których kwota jest nie mniejsza niż 500 zł., płatnych z okresem karencji półrocznej, liczoną od daty jego uzyskania.

Gwarancji kredytowych na zaciągany kredyt przedsiębiorczości może udzielić instytucja mająca do tego stosowne uprawnienia. Instytucja udzielająca gwarancji na kredyt przedsiębiorczości dla ponad 100 absolwentów szkół, może zwrócić się o pomoc państwa w zabezpieczeniu swojego funduszu gwarancji kredytowych. Spłata połowy rat kredytowych jest umarzana, o ile kredytobiorca spełnia łącznie dwa warunki: 1) dokonywał systematycznie i terminowo spłaty ustalonych rat kredytowych; 2) z przedstawionego przez kredytobiorcę bilansu działalności podmiotu gospodarczego wynika, iż pokrycie rat kredytu nastąpiło z uzyskanych przychodów przez ten podmiot, w przedstawionym okresie bilansowym.

Jeśli absolwent szkoły rozpoczyna działalność gospodarczą, dającą mu samozatrudnienie, indywidualnie bądź wspólnie z innymi, to może on również korzystać z pomocy państwa w zakresie refundacji kosztów ubezpieczenia społecznego, z tytułu zatrudnienia pełnoetatowego w swojej firmie siebie oraz innych osób uprawnionych w ramach programu nauki pracy.

O ile aktywność gospodarza absolwenta szkoły lub grupy absolwentów wiąże się z kreowaniem innowacyjnej myśli technologicznej, z wynalazkami lub odkryciami naukowymi mającymi znaczenie aplikacyjne dla działalności przedsiębiorczej, to mogą oni złożyć wniosek patentowy, w zakresie swojego wynalazku, do właściwego miejscowo Urzędu Patentowego. Koszty postępowania patentowego w związku ze złożonym wnioskiem ponoszone są ze środków funduszy celowych budżetu państwa. Urząd pracy, gdzie zarejestrowany jest absolwent szkoły zobowiązany będzie w takiej sytuacji do niezbędnej pomocy w usprawnieniu procedury patentowej.

Infrastruktura przedsiębiorczości w społecznościach lokalnych

Projekt ustawy *O nauce pracy i promocji zatrudnienia oraz przedsiębiorczości młodzieży* proponuje również stworzenie odpowiedniej infrastruktury wsparcia kapitałowego, informacyjnego oraz organizacyjnego dla przedsiębiorczości młodzieży w społecznościach lokalnych. Przewiduje się, iż starosta każdego powiatu wraz z wójtami gmin wchodzących w obręb powiatu, burmistrzami i prezydentami miast w tym powiecie, tworzy Państwowy Fundusz Przedsiębiorczości i Innowacyjności jako spółkę akcyjną. Akcjonariuszami tej spółki mogą również być funkcjonujące na terenie powiatu banki oraz inne instytucje prowadzące usługi finansowe.

Misją Funduszu jest wspieranie i promocje przedsiębiorczości lokalnej na terenie państwa oraz innowacyjnej myśli naukowej i technicznej, która może stanowić zaczyn rozwoju gospodarczego polskich gmin. Na kapitał Funduszu mogą się składać środki: 1) z wkładów poszczególnych gmin powiatu; 2) z wkładu starostwa powiatu; 3) z funduszy UE; 4) z wkładów lokalnych banków i innych podmiotów prowadzących usługi finansowe; 5) z działalności

gospodarczej Funduszu; 6) z budżetu państwa; 7) od osób fizycznych lub osób prawnych zainteresowanych rozwojem przedsiębiorczości i innowacyjności w danym powiecie.

Aby zapewnić realizację misji Funduszu, zgodnie z interesem społecznym, podział akcji kontrolnych Funduszu, winien być w posiadaniu łącznym starosty oraz gmin danego powiatu. W skład rady nadzorczej Funduszu będą wchodzić: po jednym przedstawicielu gmin, przedstawiciel starosty oraz dwóch lub trzech przedstawicieli wybranych przez pozostałych akcjonariuszy. Fundusz realizuje swoją misję przez: 1) udzielanie gwarancji kredytowych na rozpoczęcie działalności gospodarczej przez osoby bezrobotne, zarejestrowane w urzędzie pracy znajdującym się na terenie danego powiatu; 2) udzielanie gwarancji kredytowych absolwentom szkół zamieszkałym na terenie danego powiatu; 3) udzielanie kredytów inwestycyjnych dla małych i średnich firm prowadzących działalność gospodarczą na terenie danego powiatu; 4) finansowanie kosztów związanych z uzyskaniem patentów przez absolwentów szkół rozpoczynających lub prowadzących własną działalność gospodarczą.

Minister właściwy do spraw pracy dokona takich zmian organizacyjnych w podległych sobie strukturach urzędów pracy, żeby każdy rejonowy i powiatowy urząd pracy mógł na bieżąco wykonywać następujące funkcje doradcze, koordynacyjne, promocyjne oraz monitoring na rzecz przedsiębiorczości absolwentów szkół na terenie swojej kompetencji terytorialnej poprzez: 1) aktualizowane co pół roku badania marketingowe w zakresie: – zapotrzebowań środowisk lokalnych powiatu na działalność gospodarczą typu usługowego, przetwórczego, produkcyjnego; – zapotrzebowań do pracy na określonych stanowiskach ze specyfikacją wymagań od kandydatów; 2) stworzenie ośrodka doradztwa zawodowego, doradztwa karier zawodowych oraz doradztwa w zakresie przedsiębiorczości gospodarczej dającej samozatrudnienie osobom wykonującym inicjatywę w tym zakresie; 3) uruchomienie pionu działalności specjalizującego się w ułatwianiu kooperacji pomiędzy funkcjonującymi na terenie powiatu podmiotami gospodarczymi, a zwłaszcza w nawiązaniu takiej kooperacji z nowopowstałymi inicjatywami gospodarczymi, zorganizowanymi przez absolwentów szkół; 4) przeprowadzenie monitoringu strategiczno-finansowego nowopowstałych firm dla których absolwenci szkół lub osoby bezrobotne uzyskały kredyt, gdzie okres monitoringu doradczego powinien trwać nie krócej niż pięć lat licząc od roku finansowego, w którym kredyt został podjęty; 5) promowanie przedsiębiorczości prowadzącej do samozatrudnienia absolwentów szkół i osób bezrobotnych z terenu powiatu oraz uczenie marketingu.

Rady gmin mogą podjąć uchwały zmierzające do zmniejszenia bezrobocia oraz zapobiegania bezrobociu przez: 1) zastosowanie ulg w podatkach lub opłatach stanowiących źródło dochodów gminy wobec podmiotów gospodarczych, które zatrudnią absolwentów szkół zamieszkujących na terenie gminy; 2) zwolnienia okresowe z niektórych podatków i opłat nowopowstałych podmiotów gospodarczych, których inicjatorami są absolwenci szkół zamieszkali na terenie gminy.

Zakończenie

Senat RP VI kadencji został niestety skrócony w 2007 roku o połowę i głównie z tych powodów nie została dokończona legislacja projektów ustaw dotyczących promocji zatrudnienia i przedsiębiorczości polskiej młodzieży. Projekty nie straciły nic na aktualizacji, gdyż dalej polska młodzież wyjeżdża masowo za granicę w poszukiwaniu zatrudnienia, zamiast uczyć się pracy i przedsiębiorczości w Polsce przyczyniając się poprzez aktualizację potencjału swoich talentów do rozwoju kulturowego, społecznego i gospodarczego Polski w ramach struktur Unii Europejskiej, zgodnie z zaleceniami Jana Pawła (1987, s. 43) wyrażonymi w czasie jego trzeciej wizyty do Polski na Auli KUL (9.06.1987) podkreślając, że nie możemy dopuścić do tego, aby młodzi i obiecujący ludzie nie widzieli przyszłości w własnej Ojczyźnie.

Można mieć nadzieję, że projekty ten uzyskają akceptację nie tylko koalicji rządzącej, lecz wszystkich ugrupowań znajdujących się aktualnie w Sejmie i Senacie RP. Jestem przekonany, że wejście w życie tych projektów ustaw będzie znaczącym krokiem dającym młodzieży polskiej alternatywę wobec wyjazdów za granicę w poszukiwaniu zatrudnienia.

Literatura

- Biela, A. (2007). Nauka pracy absolwentów szkół jako strategia alternatywna wobec emigracji zarobkowej polskiej młodzieży. W: A. Biela (red), *Nauka pracy, doradztwo zawodowe i przedsiębiorczość młodzieży* (s. 34-50). Warszawa: Kancelaria Senatu.
- Jan Paweł II, *Trzecia wizyta duszpasterska w Polsce*. Citta del Vaticano: Libreria Editrice Vaticana.
- Materiały Konferencji w Senacie RP 2 czerwca 2006 roku na temat: „Rozwój Systemu Poradnictwa Zawodowego w Polsce Szansą Efektywnego Obniżenia Bezrobocia”. W: Zapis stenograficzny z Konferencji w dniu 2 czerwca 2006 r. na stronie internetowej Komisji Nauki, Edukacji i Sportu: www.senat.gov.pl (2006).
- Projekt ustawy o nauce pracy i promocji zatrudnienia oraz przedsiębiorczości młodzieży. (2007). W: A. Biela (red), *Nauka pracy, doradztwo zawodowe i przedsiębiorczość młodzieży* (s. 189-225). Warszawa: Kancelaria Senatu.